

**СЪСТОЯНИЕ И ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ СЪС
СТРАНИТЕ ОТ ОРГАНИЗАЦИЯТА ЗА ЧЕРНОМОРСКО ИКОНОМИЧЕСКО
СЪТРУДНИЧЕСТВО**

Славева Красимира, гл. ас. д-р СА „Д. А. Ценов” – Свищов, България

В последното десетилетие на ХХ в. във външната търговия на България настъпват значителни промени. До тогава основни външнотърговски партньори на България са страните от Централна и Източна Европа и най-вече Русия, на които се пада около 75% от външнотърговския стокообмен на България. Настъпилите промени в тези страни стават причина за нарушаване на традиционните икономически връзки между тях, за намаляване на износа и вноса, за насочване към търговия със страните от ЕС и съседните страни. През 1990 г. едва 5,6% от износа на България е към страни от ЕС-15. В момента основен външнотърговски партньор на България са страните от ЕС, на които се пада над 50% от износа и вноса. Важни външнотърговски партньори на България са Балканските страни и Русия. Във външнотърговския стокообмен на България все по-важно място заемат страните от Организацията за черноморско икономически сътрудничество (ОЧИС).

Организацията за черноморско икономически сътрудничество е създадена през 1992 г. и в нея членуват 12 страни – Албания, Армения, Азербайджан, България, Грузия, Гърция, Молдова, Румъния, Русия, Сърбия, Турция и Украйна. Основната задача на Организацията за черноморско икономически сътрудничество е да хармонизира действията на страните-членки, да осигури мира, сигурността и развитието на черноморския регион. Сферите на сътрудничество в нея са опазване на околната среда, образование, здравеопазване, обмен на статистически данни и информация, транспорт, туризъм, селско стопанство, търговия и икономическо развитие, енергетика и др. Една от сферите, в която възможностите за сътрудничество между страните-членки на ОИСП са най-силно изразени, е външната търговия. Страните от Организацията за черноморско икономически сътрудничество имат различна степен на икономическо развитие, някои от тях са възникнали след промените в страните от Централна и Източна Европа, но посредством външната търговия се осъществява връзка между икономиките им.

Обект на изследване в настоящия доклад е динамиката на стойностния обем на износа и вноса на България със страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество за периода 2000-2010 г.

Основната цел е да се установи тенденцията в изменението на износа и вноса по отделни страни-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество и общо. Анализът е извършен въз основа на данните за износа и вноса от публикациите на НСИ – Статистически годишник, Външна търговия и от Информационния бюлетин на БНБ.

Изследването на динамиката на външната търговия на България със страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество за периода 2000-2010 г. е извършено в следната последователност: проверка за наличие на тренд чрез изчисляване на автокорелационен коефициент от първи порядък; разработване на трендови модели за редовете, в които е доказано, че съществува тенденция на развитие и избор най-подходящ трендови модел въз основа на стандартната грешка на модела, критерия за адекватност на Фишер и коригирания коефициент на детерминация.

Данните за външната търговия на България със страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество (таблица 1 и таблица 2) показват трайна тенденция към нарастване, която е силно изразена в периода 2000-2008 г., следва снижаване през 2009 г. и отново нарастване през 2010 г. Основни търговски партньори на България от страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество са Русия, Гърция, Турция, Румъния, Украйна и Сърбия, на които се падат над 95% от общия износ и внос.

Средният относителен дял на износа за Турция е 31,5%, за Гърция 28,8%, за Румъния 15,2%, за Сърбия 13,4%, за Русия 6,3%, за Украйна 3,2%, а общо за останалите страни от ОЧИС е под 5%. Получените резултати показват, че външнотърговските връзки между съседните балкански страни са добре развити както по отношение на износа, така и по отношение на вноса. Износът на България към Русия е в пъти по-малък в сравнение с вноса от нея. За периода 2000-2008 г. темпът на прираст на износа за Гърция, Турция, Румъния и Сърбия е положителен и показва стабилно нарастване.

Таблица 1

Износ на България за страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество за периода 2000-2010 г.

(млн. евро)

Страни-членки на ОЧИС	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Албания	26,4	30,4	40,6	26,7	31,3	50,5	82,1	51,2	72,9	63,5	59,1
Армения	6,9	6,3	6,5	9,6	10,6	11,5	12,6	16,5	15,8	13,6	20,3
Азербайджан	4,2	4,4	3,9	6,2	7,1	8,4	8,4	14,2	16,6	15,9	20,2
Грузия	64,6	59,4	52,4	39,6	52,0	52,1	78,2	162,8	131,7	95,0	144,1
Гърция	409,6	501,2	557,9	691,4	794,0	891,2	1072,7	1229,5	1508,2	1117,8	1236,7
Молдова	17,3	20,5	18,2	18,3	15,6	16,3	19,0	39,4	34,5	26,4	51,7
Румъния	95,8	144,1	168,7	203,4	306,8	356,8	505,2	660,7	1102,9	1010,1	1441,2
Русия	128,9	133,6	97,5	93,2	100,7	122,1	182,9	326,7	412,6	293,5	443,5
Сърбия	410,0	235,2	183,6	220,2	276,9	282,3	464,2	629,8	707,0	414,9	585,8
Турция	538,8	461,1	565,1	610,2	797,9	990,7	1392,4	1544,3	1338,7	846,5	1325,4
Украйна	65,0	69,2	56,3	52,5	60,3	65,2	88,9	167,2	176,5	100,2	198,5
Общо износ ОЧИС	1767.5	1665.8	1750.7	1871.3	2453.2	2847.1	3906.6	4807.4	5517.4	3997.4	5526.5

Таблица 2

Внос на България от страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество за периода 2000-2010 г.

(млн. евро)

Страни – членки на ОЧИС	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Албания	0.1	0.1	0.2	0.2	1.1	3	3.1	7.5	7.3	7.3	13.2
Армения	0.1	0.8	0.7	0.03	0.2	0.7	37.7	5.5	10.3	13.7	9.7
Азербайджан	0.01	0.1	0.7	1.1	8.3	0.2	13.1	24.5	35.4	14.4	48.3
Грузия	0.4	8.9	0.2	24.4	23.1	44.6	33	65.8	132.7	102.8	119
Гърция	345.4	460.6	507.9	639.2	667.7	735	967.1	1125.8	1167.9	931.1	1032.4
Молдова	0.3	2.9	4	6	6.1	5.2	9.1	19.5	20.8	11.6	12.3
Румъния	253.1	192.9	172.4	231.1	342.3	547.4	698	844	1185.6	790.2	1133.1
Русия	1726	1627.2	1233.2	1208.2	1469.8	2294.2	3175.1	3737.4	4430.7	2614.5	3257.4
Сърбия	24.7	22.9	25.6	30.2	42.4	69.8	168	173.9	190.5	151.2	205.4
Турция	233.7	305.7	414.8	588.6	700.1	888.3	1104.9	1505.7	1407.2	935.2	1058
Украйна	199.5	263.2	261.5	378.8	471.2	560	579.1	501.7	839.1	357.5	456.6
Общо внос ОЧИС	2783.31	2885.3	2621.2	3107.83	3732.3	5148.4	6788.2	8011.3	9427.5	5929.5	7345.4

За периода 2000-2010 г. основни партньори по вноса са Русия със среден относителен дял от 47%, Гърция с 15,5%, Турция с 15,4%, Румъния с 10,2%, Украйна с 8,9%, Сърбия с 1,7%, а за останалите страни от ОЧИС е под 3%. Повечето от изчислените темпове на прираст на износа и вноса с верижна база са положителни и показват тенденция към нарастване на търговския стокообмен със страните от ОЧИС. За страните, основни външнотърговски партньори на България, е изчислен средният темп на прираст на износа и вноса.

Резултатите показват, че темповете на изменение на износа и вноса с Гърция са почти еднакви - средният темп на прираст на износа за Гърция е 11,7% , а за вноса е 11,6%. Средният темп на прираст на износа за Румъния е 31,1% и е почти два пъти по-голям от темпа на прираст на вноса, който е 16,2%. За периода 2000-2010 г. средният темп на нарастване на износа за Русия е 13,2% и е почти двойно по-голям от темпа на прираст на вноса, който е 6,6%. Темповете на нарастване на износа не са достатъчно големи, за да допринесат за намаляване на диспропорцията между износа и вноса с Русия. Изпреварващо нарастване на износа спрямо вноса е установено за Украйна (средният темп на прираст на износа е 11,8%, а за вноса е 8,6%). Във външната търговия с Турция и Сърбия е налице изпреварващо нарастване на вноса. Средният темп на прираст на износа за Турция е 9,4%, а за вноса е 16,3%. За Сърбия средният темп на прираст на износа е 3,6%, а за вноса е 24,2%.

Средният темп на прираст на общия износ на България е 15,1% и е по-висок в сравнение със същия показател за износа за страните-членки на ОЧИС 12,1%. Същата тенденция се наблюдава и при вноса, за който средният темп на нарастване на общия внос е 16,6% и е по-висок от този показател за вноса от страните-членки на ОЧИС 10,2%. Следователно външнотърговските отношения

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

между България и страните от ОЧИС са доста динамични, задълбочават се търговските връзки между тях и са основа за развитие на региона.

Относителният дял на износа за страните от ОЧИС от общия износ на България (таблица 3) е 33,6% през 2000 г., в следващите години намалява до 28,1% през 2003 г., но след това отново започва да нараства и достига до 35,5% през 2010 г. Проверката на хипотеза за наличие на тренд е посредством автокорелационния коефициент от първи порядък. Емпиричната стойност на коефициента на автокорелация от първи порядък за изследвания динамичен ред е 0,7012. Критичните стойности на коефициента на автокорелация от първи порядък при дължина на реда $n = 11$ и риск за грешка 5% са -0,564 и 0,353. Емпиричната стойност на коефициента на автокорелация е статистически значима, тъй като надвишава теоретичната $r_{1em} = 0,7012 > r_{1T} = 0,353$, от което следва, че в изследвания ред съществува тенденция. За характеризиране на тенденцията в изменението на относителния дял на износа за страните от ОЧИС от общия износ, е избран полиномът от трета степен $\hat{y} = 38,714 - 6,718t + 1,305t^2 - 0,066t^3$.

Таблица 3

Показатели за външната търговия на България със страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество за периода 2000-2010 г.

Показатели	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Общо износ (млн. евро)	5253,1	5714,2	6062,9	6668,2	7984,9	9466,3	12011,9	13511,9	15203,8	11699,3	15588,3
Общо износ ОЧИС (млн. евро)	1767,5	1665,8	1750,7	1871,3	2453,2	2847,1	3906,6	4807,4	5517,4	3997,4	5526,5
Относителен дял на износа за страните от ОЧИС (%)	33.6	29.2	28.9	28.1	30.7	30.1	32.5	35.6	36.3	34.2	35.5
Общо внос (млн. евро)	7084,9	8127,8	8411,2	9610,5	11619,5	14667,7	18479,3	21861,2	25093,5	16875,7	19131,4
Общо внос ОЧИС (млн. евро)	2783,31	2885,3	2621,2	3107,8	3732,3	5148,4	6788,2	8011,3	9427,5	5929,5	7345,4
Относителен дял на ОЧИС във вноса на България (%)	39.3	35.5	31.2	32.3	32.1	35.1	36.7	36.6	37.6	35.1	38.4

Относителният дял на вноса от страните от ОЧИС от общия внос на България през 2000 г. е 39,3%, намалява до 32,1% през 2004 г. и започва да нараства до 38,4% през 2010 г. Емпиричната стойност на коефициента на автокорелация от първи порядък за изследвания динамичен ред е 0,4461. Емпиричната стойност на коефициента на автокорелация надвишава теоретичната $r_{1em} = 0,4461 > r_{1T} = 0,353$, от което следва, че в изследвания ред съществува тенденция. За най-подходящ модел за описване на тенденцията в изменението на относителния дял на вноса от страните-членки на ОЧИС от общия внос, е избран полиномът от трета степен $\hat{y} = 45,126 - 7,432t + 1,309t^2 - 0,064t^3$.

За външната търговия на България със страните-членки на ОЧИС е характерно превишаване на вноса над износа. За периода 2000-2010 г. е налице трайно отрицателно търговско салдо със страните от ОЧИС, което оказва негативно влияние върху текущата сметка и платежния баланс на България (таблица 4). За анализирания период търговско салдо е изцяло отрицателно с Русия и Украйна, а с Румъния е отрицателно от 2000 г. до 2008 г. За периода 2000-2010 г. търговското салдо е изцяло положително с Гърция, Сърбия и Молдова, а с Турция и Грузия е положително до 2007 г.

България има най-голямо отрицателно търговско салдо с Русия. Анализът на стоквата структура на външната търговия с Русия показва, че то се дължи на значителния внос на нефт, природен газ, въглища, чугун, стомана, благородни и цветни метали, машини и оборудване за производство на електроенергия, машини и оборудване с общо и специално предназначение, органични и неорганични вещества и др. Стоковата структура на вноса от Русия включва големи количества суровини и инвестиционни стоки, които водят до изразено в пъти превишаване на вноса над износа. В стоквата структура на износа за Русия преобладават артикули, класифицирани главно според вида на материала; химични вещества и продукти; машини, оборудване и транспортни средства; разнообразни готови продукти; безалкохолни и алкохолни напитки и тютюн.

Таблица 4

Търговско салдо на България със страните-членки на Организацията за черноморско икономически сътрудничество за периода 2000-2010 г.

(млн. евро)

Страни – членки на ОЧИС	Търговско салдо										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Албания	26,3	30,3	40,4	26,5	30,2	47,5	79,0	43,7	65,6	56,2	45,9
Армения	6,9	6,2	5,8	8,5	2,3	11,3	-0,5	-8,0	-19,6	-0,8	-28,0
Азербайджан	4,1	3,6	3,2	6,2	6,9	7,7	-29,3	8,7	6,3	2,2	10,5
Грузия	64,2	50,5	52,2	15,2	28,9	7,5	45,2	97,0	-1,0	-7,8	25,1
Гърция	64,2	40,6	50,0	52,2	126,3	156,2	105,6	103,7	340,3	186,7	204,3
Молдова	17,1	18,6	14,2	12,4	9,5	11,1	9,9	19,9	13,7	24,8	39,4
Румъния	-157,6	-48,8	-3,7	-27,7	-25,5	-190,6	-192,8	-183,3	-82,7	219,9	308,1
Русия	-1597	-1494	-1136	-1115	-1369	-2172	-3092	-3411	-4018	-2321	-2814
Сърбия	385,3	212,3	158,0	190,0	234,5	212,5	296,2	455,9	516,5	263,7	370,4
Турция	305,1	155,4	150,3	21,6	97,8	102,4	287,5	38,6	-68,5	-88,7	267,4
Украйна	-134,5	-194	-205,2	-326,3	-410,9	-494,8	-490,2	-334,5	-662,6	-257,3	-258,0
Общо ОЧИС	-1015,8	-1219,5	-870,5	-1236,5	-1279,1	-2301,3	-2881,6	-3203,9	-3910,1	-1932,1	-1818,9
Общо	-1831,8	-2413,6	-2348,3	-2942,3	-3634,6	-5201,4	-6467,4	-8349,3	-9889,7	-5176,4	-3543,1

Във вноса от Украйна и Румъния най-голям относителен дял имат минералните горива, маслата и др. подобни продукти и артикулите според вида на материала, основно чугун и стомана. Структурата на вноса от Русия, Украйна и Румъния ясно показва, че основната причина за отрицателното търговско салдо е липсата и ограничените запаси от полезни изкопаеми, поради което се налага внос от други страни, което прави икономиката силно зависима от външната търговия. Същевременно е налице недостатъчна реализация на произвежданите индустриални и селскостопански стоки на външните пазари.

От Турция най-често се внасят изделия от текстил, благородни и цветни метали, автомобили, облекло, обувки, мебели, метални руди и метални отпадъци, зеленчуци, плодове и др. В износа за Турция преобладават благородни и цветни метали, чугун и стомана, нефт и рафинирани продукти, хартия, картон, безалкохолни и алкохолни напитки и тютюн, храни и живи животни, изделия от текстил и др.

За Гърция основно се изнасят нефт и рафинирани продукти, дървен материал, чугун и стомана, неорганични химични вещества, облекло и допълнения за облекло, месо и месни продукти и др. Във вноса от Гърция преобладават текстилни влакна, текстил и артикули от текстил, облекло и допълнения за облекло, благородни и цветни метали, зеленчуци и плодове.

От България за Сърбия се изнасят нефт и рафинирани продукти, хартия, картони, текстилна прежда, черни и цветни метали, органични и неорганични химични продукти, специализирани машини и съоръжения, електрически машини и части и др. Във вноса от Сърбия преобладават изделия от нерудни изкопаеми, пластмаси в първични форми, текстилна прежда, медицински и фармацевтични продукти, специални машини за някои производства, мебели и др.

Следващ етап в настоящото изследване е анализ на тенденциите в изменението на износа и вноса на България с всяка страна-членка на ОЧИС и общо за страните. За целта е извършена проверка за наличие на тренд, оценка на моделите и избор на най-подходящ трендови модел. Проверката на хипотеза за наличие на тренд е извършена посредством автокорелационния коефициент от първи порядък. Емпиричната стойност на коефициентите на автокорелация от първи порядък са представени в таблица 5. Теоретичната стойност на коефициента на автокорелация от първи порядък при дължина на реда $n=11$ и риск за грешка 5% 0,353. Емпиричната стойност на коефициента на автокорелация е статистически значима за износа към всички страни, а за вноса е статистически значима за всички страни, с изключение на Азербайджан.

Таблица 5

Емпирични стойности на автокорелационния коефициент от първи порядък

Страни –членки на ОЧИС	Автокорелационен коефициент от първи порядък	
	Износ	Внос
Албания	0,5397	0,8835
Армения	0,8107	0,5334
Азербайджан	0,9310	0,0093
Грузия	0,6202	0,8270
Гърция	0,8670	0,8884
Молдова	0,7546	0,7365
Румъния	0,9316	0,7598
Русия	0,6999	0,7371
Сърбия	0,7411	0,8987
Турция	0,7359	0,8527
Украйна	0,5660	0,3737
Общо страни-членки на ОЧИС	0,8499	0,8820

Изборът на най-подходящ трендови модел е извършен въз основа на стандартната грешка на модела, критерия за адекватност на Фишер и коригирания коефициент на детерминация. Извършена е проверка за статистическа значимост на параметрите на моделите. Избраните трендови модели за описване на тенденциите в изменението на износа и вноса със страните от ОЧИС са представени в таблица 6.

Таблица 6

Трендови модели за характеризиране на тенденцията в износа и вноса на България със страните-членки на ОИСР за периода 2000-2010 г.

Страни –членки на ОЧИС	Трендови модели	
	Износ	Внос
Албания	$\hat{y} = 39,359 - 12,954t + 3,902t^2 - 0,234t^3$	$\hat{y} = 0,4164 - 0,51t + 0,1427t^2$
Армения	$\hat{y} = 5,6202 e^{0,1127t}$	$\hat{y} = 0,102 t^{3,4095}$
Азербайджан	$\hat{y} = 5,2364 - 1,2858t + 0,3883t^2 - 0,0137t^3$	-
Грузия	$\hat{y} = 115,52 - 52,553t + 10,823t^2 - 0,539t^3$	$\hat{y} = 17,512 - 16,062t + 4,494t^2 - 0,196t^3$
Гърция	$\hat{y} = 513,07 - 114,87t + 50,488t^2 - 3,122t^3$	$\hat{y} = 317,26t^{0,5284}$
Молдова	$\hat{y} = 23,84 - 4,156t + 0,593t^2$	$\hat{y} = 0,4667 t^{1,5786}$
Румъния	$\hat{y} = 76,06 e^{0,2709t}$	$\hat{y} = 347383 - 169,27t + 51,746t^2 - 2,788t^3$
Русия	$\hat{y} = 241,24 - 103,21t + 18,614t^2 - 0,694t^3$	$\hat{y} = 3296 - 1716,4t + 393,1t^2 - 21,828t^3$
Сърбия	$\hat{y} = 35,84 t^{0,9739}$	$\hat{y} = 30,229 - 9,443t + 1,351t^2$
Турция	$\hat{y} = 666,83 - 233,39t + 79,232t^2 - 4,961t^3$	$\hat{y} = 386,07 - 198,98t + 81,852t^2 - 5,369t^3$
Украйна	$\hat{y} = 105,73 - 39,742t + 8,176t^2 - 0,362t^3$	$\hat{y} = 212,81 - 32,037t + 25,945t^2 - 1,944t^3$
Общо страни-членки на ОЧИС	$\hat{y} = 2382,3 - 946,26t + 263,86t^2 - 14,147t^3$	$\hat{y} = 4879,9 - 2369,4t + 629,4t^2 - 36,267t^3$

Изследването на динамиката на външната търговия на България със страните от Организацията за черноморско икономическо сътрудничество дава възможност за провеждане на политика на стимулиране на външнотърговските връзки с тях, засилване на сътрудничеството, да се пристъпи към изпълнение на съвместни проекти, в резултат на които да се развива региона, да се постигне устойчив икономически растеж и да се повиши жизненият стандарт на населението. Резултатите от анализа дават възможност да се формулират следните изводи:

1. От страните-членки на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество основни търговски партньори на България са Русия, Гърция, Турция, Румъния, Украйна и Сърбия. На тези страни се пада над 95% от външната търговия на България със страните от ОЧИС и 30% от общия износ и 35% от общия внос на България.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

2. Анализът на динамиката на износа и вноса със страните от Организацията за черноморско икономическо сътрудничество показва, че за периода 2000-2008 г. е налице тенденция към нарастване на стокообмена. През 2009 г. е регистриран спад във външнотърговските потоци между страните, който е породен от започналата световна финансова криза, но през 2010 г. износът и вносът, между страните от Организацията за черноморско икономическо сътрудничество, достига нивата от 2007 г. и 2008 г.

3. Търговското салдо на България със страните от Организацията за черноморско икономическо сътрудничество е трайно отрицателно за целия период и бележи тенденция към непрекъснато нарастване. Тази тенденция е неблагоприятна, поради което е необходимо вземане на мерки за балансиране на външната търговия, с цел насърчаване на износа на български стоки в страните, с които имаме рязко превишаване на вноса над износа - Русия, Украйна и Румъния.

4. Стоковата структура на износа и вноса е относително стабилна и през анализирания период не се наблюдават съществени промени в нея.

5. Установени са трайни тенденции в изменението на износа и вноса със страните-членки на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество за периода 2000-2010 г. Разработените трендови модели могат да се използват за краткосрочно прогнозиране на динамиката на износа и вноса с тези страни и да послужат за основа за вземане на мерки за въздействие върху негативните икономически процеси, за стимулиране на производството на високотехнологични продукти, насърчаване на износа и засилване на регионалното икономическо сътрудничество.

СПИСЪК НА ИЗТОЧНИЦИ:

1. Величкова, Н. Статистически методи за изучаване и прогнозиране на развитието на социално-икономически явления. София, Изд. "Наука и изкуство", 1981.
2. Величкова, Н., В. Павлова. Статистически методи във външната търговия. София, УНСС, 2003.
3. Маринов, В. Отвореност и растеж на националната икономика. София, Годишник УНСС, 2006.
4. Маринов, В. Отворената икономика. София, Университетско издателство "Стопанство", 2004.
5. Рангелова, Р. Международни икономически сравнения. Методология и анализ. София, „НЕКСТ“, 2003.
6. Рангелова, Р. България в Европа. Икономически растеж през XX век. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2006.
7. Тодоров, Т. Международни икономически сравнения (компаративистика). Свищов, АИ „Ценов“, 2008.
8. Хаджиев, В. Статистика на външната търговия. Варна, "Наука и икономика" ИУ Варна, 2007.
9. Външна търговия. София, НСИ, 1995-2009.
10. Информационен бюлетин на БНБ. София, БНБ.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье исследуется внешняя торговля Болгарии со странами ЧЕС

Ключевые слова: ЧЭС, внешняя торговля, торговое сальдо, региональное сотрудничество.

РЕЗЮМЕ

У даній статті досліджується зовнішня торгівля Болгарії із країнами ЧЕС

Ключові слова: ЧЕС, зовнішня торгівля, торговельне сальдо, регіональне співробітництво.

SUMMARY

In given article foreign trade of Bulgaria with the countries CHES is investigated

Keywords: BSEC, foreign trade, trade balance, regional cooperation.